

af nazisterne udstyrede navn, nemlig dr. Paul Israel Epstein kan derfor ikke undre. At udgivelsen ikke er udstyret med præcise angivelser af de citerede kilder og udstyret med indeks, kan kun få mig til at spørge, om ikke også forlaget helt har tabt jordforbindelsen.

Peter v. Sperling

Palle Schmidt: *Flyveblade nedkastet over Danmark under anden verdenskrig*. (Esbjerg Seminarium, 1981). 360 s.

Rektor Palle Schmidt fra Esbjerg Seminarium fremlægger hermed resultatet af omfattende studier over de flyveblade, der dalede ned fra himlen under krigen. Da bogen kun er fremstillet i ganske få eksemplarer, der fortrinsvis findes i biblioteker, skal der her gives en nogenlunde omfattende præsentation af den. Palle Schmidt har gennemgået samlinger i Det kongelige Bibliotek, Frihedsmuseet, Bangsbomuseet samt haft kontakt med private samlere. Hertil kommer særlige overflyvningsstudier i Rigsarkivet samt i England. Resultatet er en præsentation af alle de flyveblade, der i England blev fremstillet med henblik på nedkastning over Danmark med undtagelse af to, nemlig nr. 2 og 4 af skriftet »Vi Danske«. Man tror gerne forfatteren, når han skriver, at han ihærdigt har søgt efter disse! I udgivelsen er flyvebladene fuldt gengivet i fotokopi.

I England blev der under krigen fremstillet 6½ milliard flyveblade på 29 forskellige sprog. Bladene til Danmark var såkaldt »hvid propaganda« (med afsenderbetegnelse), der dels korrekt informerede om krigens gang, dels omtalte modstandsbevægelsen rosende og søgte at overtale til aktiv modstand mod besættelsesmagten, alt i

alt såkaldt konsolideringspropaganda. Fundene blev i stort omfang registreret i rapporter inden for Statens civile Luftværn, og datoerne har kunnet konfereres med nedkastningsdatoer i et engelsk katalog over flyveblade, nedkastet af RAF; polske og norske fly har dog også nedkastet. Sønderjylland fik uforholdsmæssig mange flyveblade, hvilket skyldtes, at nedkastning var en sekundær opgave for de fly, der ad en rute over Syddanmark skulle bombe tyske byer.

I England blev der i alt fremstillet 75 flyveblade med dansk tekst under krigen, hvoraf kun ca. halvdelen faktisk blev nedkastet. Kun i en snes tilfælde er oplagsstørrelsen kendt; laveste angivelse er 16.800, højeste næsten 1,7 million af bladet »Hilsen fra England«, der blev nedkastet over Sønderjylland i tre måneder i begyndelsen af 1944. Normalt synes flyvebladene at være fremstillet i mellem 250.000 og 500.000 eksemplarer. De fleste var udgivet af PWE, »Political Warfare Executive«, og 1941 og 1944 var årene med flest nedkastninger, begge år med over 10 blade. Forfatteren har lavet skema over alle bladene, hvoraf fremgår al væsentlig dokumentation.

I materialet hæfter man sig ved en raffineret tryksag med Dannebrog på den ene side, tekst på den anden, nedkastet på Valdemarsdagen 1941. Om produktionen i øvrigt oplyses det, at redaktør Sten Gudme sad i London og redigerede 13 numre af »Vi Danske« fra oktober 1941 til august 1942. Ingen af dem, praktisk talt, blev nedkastet, men kan være distribueret på anden vis, f.eks. via Sverige. Bedre gik det med de følgende hæfter i serien »Vi vil vinde«. Ind imellem præsentationen af materialet har Palle Schmidt tilføjet relevant dokumentation, f.eks. nazistiske løbesedler og aviskommentarer,

hvis de tager stilling til flyveblades indhold, eller interne skrivelser fra PWE om indholdet.

Der bringes også et raffineret eksempel på et flyveblad, som tyskerne nedkastede over København 1944, camoufleret som engelsk. Indholdet gik ud på at skabe forståelse i den danske befolkning for, at befrielsessoldaterne måske ville være russere, »der har krav på alt, hvad der kan gøres for at få dem til at glemme sulten og nøden« eller amerikanske negersoldater, over for hvem »alle danske mænd og kvinder« må vise, at de »er sig deres af naturen ægte demokratiske og humane indstilling bevidst«. Et nyt – ægte – flyveblad fra England stemplede det tyske som et falsum, hvorimod »Fædrelandet« udpenslede perspektiverne gennem massiv diskrimination. Også »Frit Danmark«, advarede mod det falske flyveblad.

Udgivelsen slutter lidt diffust med en præsentation af flyveblade på tysk, fremstillet i England, gengivet blot ved forsiden; hertil kommer eksempler på andre luftbårne skrivelser.

Konklusionen er, at Palle Schmidt har gjort en fortjenstfuld gerning med sin præsentation af en ikke uvigtig side af besættelsestidens historie.

Ib Gejl

Palle Schmidt: *Sort propaganda*. (Årsskrift for Frihedsmuseets venner, 1982). 64 s.

Som en del af Palle Schmidts omfattende propagandastudier præsenteres her som Årsskriftets emneartikel den sorte propaganda, produceret i England og beregnet til uddeling blandt tyske soldater. Den sorte propaganda var ikke den mest pyntelige del af krigsførelsen; den blev fremstillet i en speciel afde-

ling under ledelse af en engelsk journalist, der havde opholdt sig i Tyskland. Efter krigen blev sporene slettet ved afbrænding af arkiverne, men Palle Schmidt har med vanlig grundighed fundet frem til den bogtrykker, der arbejdede ved projektet. Han har hjulpet med at konstruere en fortegnelse over de tryk, der blev fordelt i Danmark til tyske soldater. Materialet bestod af falske orlovspapirer, falske instruktioner, vejledninger i at simulere sygdomme samt klæbesedler med propaganda. De kunne f.eks. indeholde udsnit af delvis forfalskede taler af Hitler, Göring m.fl. Materialet blev placeret f.eks. i orlovstog, anlæg og parker og i garderober, for øvrigt et arbejde, de illegale grupper ikke var særlig begejstret for.

Palle Schmidt er først og fremmest samleren, der støver materialet op. Mindre tilbøjelig er han – i hvert fald i dette tilfælde – til at vurdere betydningen af det i en større sammenhæng. Var der f.eks. overhovedet tyske soldater, der brugte det efter hensigten?

Men forfatteren har gjort en fortjenstfuld indsats ved fremskaffelsen af materialet.

Ib Gejl

David Hejgaard: *I det lange løb, bd. III. En kommunistes erindringer fra maj 1945 til 1959*. (Forlaget Tiden, 1981). 301 sider.

I 1970 afsluttede den kommunistiske fagforeningsmand og journalist David Hejgaard sine erindringer, som først nu offentliggøres. (Bind II er anmeldt i Historie XIV, 2, s. 370). De begynder med DKP's klimaks i den glade befrielsessommer og slutter med den nedtur, der tog sit udgangspunkt i Aksel Larsens brud med partiet. Samtidig hermed slog forfatterens kz-syndrom